

## ΚΡΙΤΙΑΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ

Nedenfor gengives et fragment af et tabt drama, der skal være skrevet af sofistene og politikerne Kritias (c. 460-403 f. Kr.). Der er tale om den Kritias, som var Platons onkel, og som var leder af de 30 tyranner i 404-403 f. Kr. Dramaets titel kendes ikke med sikkerhed.

Ἦν χρόνος, ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος  
καὶ θηριώδης ἰσχύος θ' ὑπηρετής,  
ὅτ' οὐδὲν ἄθλον οὔτε τοῖς ἐσθλοῖσιν ἦν,  
οὔτ' αὐ κόλασμα τοῖς κακοῖς ἐγίγνετο.  
5 Κᾶπειτά μοι δοκοῦσιν ἀνθρωποὶ νόμους  
θέσθαι κολαστάς, ἵνα δίκη τύραννος ἦ  
γένους βροτείου τήν θ' ὕβριν δούλην ἔχη·  
ἐζημιούτο δ' εἴ τις ἐξαμαρτάνοι.  
Ἔπειτ' ἐπειδὴ τὰ μφανῆ μὲν οἱ νόμοι  
10 ἀπείργον αὐτοὺς ἔργα μὴ πράσσειν βία,  
λάθρα δ' ἔπρασσον, τηνικαυτὰ μοι δοκεῖ  
πρῶτον πυκνός τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνήρ  
θεῶν δέος θνητοῖσιν ἐξευρεῖν, ὅπως  
εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι, κἂν λάθρα  
15 πράσσωσιν ἢ λέγωσιν ἢ φρονῶσιν τι.  
Ἐντεῦθεν οὖν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο,  
ὡς ἔστι δαίμων ἀφθίτῳ θάλλων βίῳ,  
νόῳ τ' ἀκούων καὶ βλέπων, φρονῶν τε καὶ  
προσέχων τὰ πάντα, καὶ φύσιν θεῖαν φορῶν,  
20 ὃς πᾶν τὸ λεχθὲν ἐν βροτοῖς ἀκούσεται,  
τὸ δρώμενον δὲ πᾶν ἰδεῖν δυνήσεται.  
Ἐὰν δὲ σὺν σιγῇ τι βουλευῆς κακόν,  
τοῦτ' οὐχὶ λήσει τοὺς θεοὺς· τὸ γὰρ φρονοῦν  
αὐτοῖς ἔνεστι. Τούσδε τοὺς λόγους λέγων  
25 διδαγμάτων κέρδιστον εἰσηγήσατο  
ψευδεῖ καλύπας τὴν ἀλήθειαν λόγῳ.  
Ναίειν δ' ἔφασκε τοὺς θεοὺς ἐνταῦθ', ἵνα  
μάλιστα ἂν ἐξέπληξεν ἀνθρώπους λέγων,  
ὅθεν περ ἔγνω τοὺς φόβους ὄντας βροτοῖς  
30 καὶ τὰς ὀνήσεις τῷ ταλαιπώρῳ βίῳ,  
ἐκ τῆς ὑπερθε περιφορᾶς, ἵν' ἀστραπὰς  
κατείδεν οὔσας, δεινὰ δὲ κτυπήματα  
βροντῆς, τό τ' ἀστερωπὸν οὐρανοῦ δέμας  
(Χρόνου καλὸν ποίκιλμα τέκτονος σοφοῦ),  
35 ὅθεν τε λαμπρὸς ἀστέρος στείχει μύδρος,  
ὃ θ' ὑγρὸς εἰς γῆν ὄμβρος ἐκπορεύεται.  
Τοίους δὲ περιέστησεν ἀνθρώποις φόβους,  
δι' οὓς καλῶς τε τῷ λόγῳ κατώκισεν  
τὸν δαίμον' οὗτος κἂν πρέποντι χωρίῳ,  
40 τὴν ἀνομίαν τε τοῖς νόμοις κατέσβεσεν.  
...

Οὕτω δὲ πρῶτον οἶομαι πείσαι τινα  
θνητοὺς νομίζειν δαιμόνων εἶναι γένος.

# KRITIAS OM GUDSFRYGT

## Oversættelse:

Der var en tid, da menneskene leved vildt  
foruden lov, på dyrisk vis, og magt var ret.  
Belønning var der ikke til den gode mand,  
og heller ikke fik den onde nogen straf.  
Da opfandt menneskene, tror jeg, lov og straf,  
så retten skulle være herre for vor slægt  
og lægge vold og overmod i slavebånd;  
den, som forsyndet sig, fik sin fortjente straf.  
Men da nu lov og ret forhindrede dem i  
helt åbenlyst at ordne sagerne med vold,  
så foregik forbrydelsen nu blot i smug.  
Først da, det tror jeg, har en klog og listig mand  
opfundet guds frygt til de dødelige mænd:  
den skulle få de onde til at blive skræmt,  
selv når de skjuler deres gerning, ord og sind.  
Herefter har han indført gudstro sådan her:  
"Der er en guddom, blomstrende med evigt liv,  
som med sin tanke ser og hører, tænker alt,  
og alt han skænker os, selv har han gudsnatur.  
Og alt, hvad dødelige siger, hører han,  
og ingen handling skjules for hans skarpe blik.  
Hvis du har slette planer i dit stille sind,  
så kender guderne din tanke – det er dem,  
der har forstand."

Med disse ord indførte han  
den fordelagtigste af alle teorier  
og skjulte selve sandheden med falske ord.  
Og guderne – det var hans påstand – de bor dér,  
hvor han ku' skræmme menneskene allermest,  
for derfra udgår nemlig både skræk og gavn  
– det havde han forstået – for vort arme liv;  
på hvælvet højt deroppe, hvor han kunne se,  
at lynet glimter, tordenbraget drøner hult,  
og himlen breder ud sin stjerneklædte krop  
(den vise kunstner Tidens skønne mesterværk),  
dér vandrer solens skive i sin klare glans,  
og derfra udgår regnen fugtig over jord.  
Han satte sådan skræk i menneskenes sind,  
og derved fik med smuk og listig tale han  
så anbragt guddomskraften just på rette sted  
og slukket lovløshedens brand ved lovens hjælp.

...

Og sådan, tror jeg, overtalte man os først  
til troen på, at guderne har eksistens.

# KRITIAS OM GUDSFRYGT

Tallene i parentes henviser til versene i den græske tekst.

## A. Analyseopgaver

**Begge skal besvares.**

1. Find følgende 5 former: περιέστησεν (37), καλῶς (38), κατώκισεν (38), δαίμον' (39) og κατέσβεσεν (40).  
Bestem formen, herunder ordklassen, og anfør opslagsformen.
2. Giv en syntaktisk analyse af perioden (22-24):  
'Εὰν δὲ σὺν σιγῇ τι βουλευῆς κακόν,  
τοῦτ' οὐχὶ λήσει τοὺς θεοὺς· τὸ γὰρ φρονοῦν  
αὐτοῖς ἔνεστι.

## B. Oversættelsesopgaver

**Begge skal besvares.**

1. Giv en mere ordret oversættelse (kontroloversættelse) af versene 5-8:  
Κἄπειτ' ἀ μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι νόμους  
θέσθαι κολαστάς, ἵνα δίκη τύραννος ἦ  
γένους βροτείου τήν θ' ὕβριν δούλην ἔχη·
2. Gør i samme tekststykke rede for,  
a) hvilke græske ord, der er gengivet med "lægge vold og overmod i slavebånd", og  
b) hvorledes Κἄπειτ' ἀ μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι νόμους θέσθαι κολαστάς, er gengivet på dansk og de forskelle, der er mellem den græske tekst og den danske oversættelse.

## C. Fortolkningsopgaver

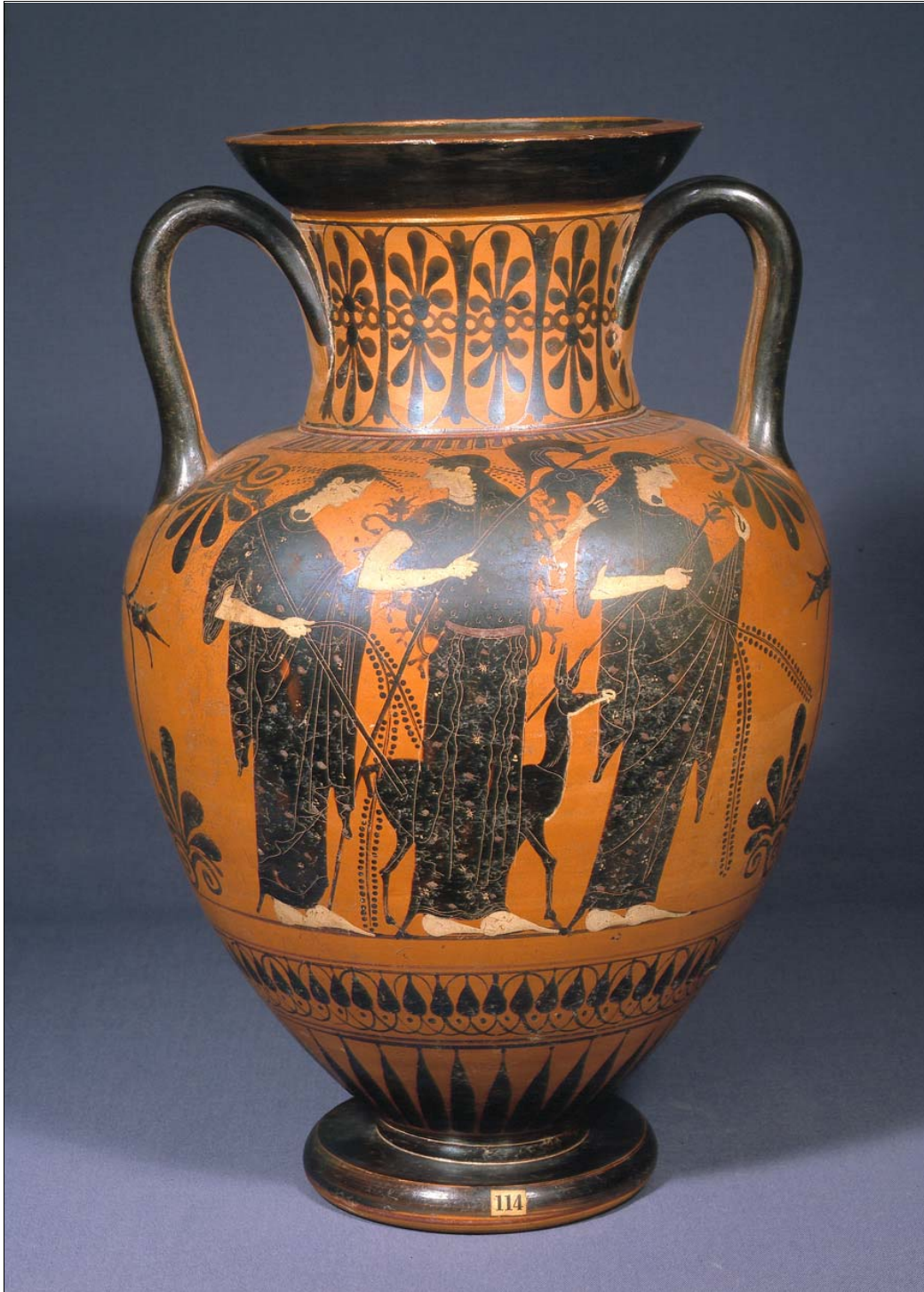
**Besvar spørgsmål 1 og 2 og ét af de øvrige, i alt tre. Svarene nummereres.**

1. Gennemgå teksten og gør i den forbindelse rede for det menneskesyn og den opfattelse af guderne, som Kritias giver udtryk for. Sammenlign dette syn på guder og mennesker med opfattelsen hos Homer og Herodot.
2. Beskriv figur 1 og giv i den forbindelse en analyse af motivet og en datering af vasen. Gør derefter rede for figur 2 og for, hvad figur 1 og figur 2 har tilfælles, og hvad der adskiller, både hvad angår motivet mytiske baggrund og dets kunstneriske udførelse.
3. Giv en karakteristik af en eller flere af de store sofister<sup>1)</sup>. Inddrag teksten i besvarelsen.
4. Gør rede for den græske skelnen mellem nomos (vedtægt) og fysis (natur)<sup>2)</sup>.
5. Fortæl om forholdet mellem myte, digtning og filosofi<sup>3)</sup>.

Ἐνρῖκος μαθηταῖς  
ἐποίησα 28.1.2008

---

1. Karsten Friis Johansen, *Den europæiske filosofis historie, Antiken*, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1991, Sofisterne, siderne 131-135, Protagoras på siderne 135-142 og Gorgias på siderne 142-144.  
2. Se f.eks. Karsten Friis Johansen, siderne 147-153.  
3. Se f.eks. Karsten Friis Johansen, siderne 25-35.



*Figur 1.* Forside af græsk vase med tre gudinder. Bagsiden af vasen viser nogle krigere. Højde 44,6 cm. Vasen er fundet i Vulci i Etrurien, Italien. Nationalmuseets Antiksamling, København. Foto: Lennart Larsen.



*Figur 2.* Paris' dom af Pieter Pauwel Rubens (1577-1649) fra omkring 1632. Olie-maleri på egetræ, format 144.8 x 193.7 cm. National Gallery, London.